

PRAKTICKÁ VÝUČBA NA KATEDRE ŽURNALISTIKY FILOZOFICKEJ FAKULTY UNIVERZITY KOMENSKÉHO

KATARÍNA BEŇADIKOVÁ

K l ú ě o v é s l o v á: univerzitná rozhlasová stanica – Rádio Zóna – Štúdio Academica – mediálny ateliér – elektronické noviny – Naše slová – Naša univerzita

Pedagogický proces na katedre žurnalistiky Filozofickej fakulty Univerzity Komenského prebieha v dvoch rovinách – teoretickej a praktickej. Východiskom štúdia žurnalistiky je veda o masovej komunikácii. Tvorí základ špeciálnych teoretických disciplín, ktorých jadrom je komunikácia v tlači, rozhlase a v televízii, jej kvalita a špecifiká. Študenti majú možnosť získať vedomosti o histórii a súčasnosti slovenskej i svetovej žurnalistiky, porovnávať vývoj prostriedkov masovej komunikácie, pozorovať postupné utváranie sa jednotlivých žánrov a ich funkcie, zoznámiť sa s novinárskymi osobnosťami – ich zmyslaním, tvorbou a aktivitami. V rámci špecializácie na žurnalistickú prácu v tlači, rozhlase a v televízii sa študenti oboznamujú so systémami redakčnej práce, so spôsobmi stvárňovania materiálov v jednotlivých médiách. Pre profesionálnu zdatnosť poslucháčov sú dôležité i znalosti o špecifikách žánrov, tvorbe novinárskych prejavov a celkov, teórii a praxi redigovania.

Základom komunikácie je jazyk. V tejto oblasti sa vo výučbe venuje zvýšená pozornosť štúdiu súčasného slovenského jazyka a štylistiky. Všeobecný prehľad poslucháčov rozširujú predmety ako sociológia, psychológia, informačná a hospodárska politika, etika, štát a právo a public relation.

Na prednášky, semináre a cvičenia nadväzuje praktická žurnalistická tvorba študentov v jednotlivých mediálnych ateliéroch. Výsledkom práce poslucháčov, ktorí sa zaoberajú tlačou a agentúrami, je strana v univerzitnom spravodaji *Naša univerzita* pod názvom *Študentským perom* a elektronické noviny *Naše slová*. Na vytvorenie týchto produktov – praktických ukážok profesionálnej zručnosti študentov – sú nevyhnutné znalosti o náležitostiach spravodajských a publicistických žánrov, o špecifikách jazyka a štýlu, o postupoch pri tvorbe novinárskeho prejavu a celku. Tvorba poslucháčov v oblasti rozhlasovej žurnalistiky sa odzrkadľuje vo vysielaní *Rádia Ragtime* pod hlavičkou *Štúdio Academica*. V tomto prípade pribudla k pilierom výstavby relácie i teória zvukovej stránky reči. Výučba moderovania a publicistiky v televízii zahŕňa okrem spomínaných predmetov i vystupovanie na obrazovke, s personifikáciou sociálnej informácie. Práca v mediálnych ateliéroch pomáha študentom pochopiť i proces redigovania a postupne v ňom nadobudnúť istotu a profesionálnosť.

Televízia, rozhlas a tlač sprostredkujú informácie širokej verejnosti. Aby sa práca budúcich redaktorov, reportérov či moderátorov neminula s účinkom, je nevyhnutné venovať pozornosť teoretickému základu – vedieť čo, ako a pre koho tvoriť. Praktická činnosť potom naň organicky nadväzuje.

Rozhlas a televízia

Vznik univerzitnej rozhlasovej stanice *Rádio Zóna* umožnil študentom vyskúšať si nadobudnuté teoretické vedomosti i v praxi. *Rádio Zóna* bolo výsledkom spolu-

práce „The International Media Fund“ vo Washingtone a Univerzity Komenského. Na jej pôde – na katedre audiovizuálnych médií – bola v roku 1990 vypracovaná koncepcia, ktorá navrhovala vytvorenie medzinárodnej siete „kreatívnych médií“. Predpokladom úspechu tohto projektu mala byť vzájomná komunikácia univerzít s médiami novej generácie. Americkí partneri poskytli katedre kompletne technické zariadenie – nahrávacie a vysielačie štúdio. Funkciou riaditeľa univerzitnej rozhlasovej stanice bol dekanom Filozofickej fakulty UK poverený Mgr. Ján Slovák, CSc., ktorý sa spolu s PhDr. Danicou Hlinkovou a PhDr. Katarínou Štefánikovou podieľal na vypracovaní programovej štruktúry vysielať a vyškolení študentov.

Rádio Zóna začalo vysielať 1. mája 1993 na frekvencii 100,3 MHz ako prvá rozhlasová stanica svojho druhu v Európe. Hlavným cieľom univerzitného rádia bolo spojiť špičkové tvorivé tímy a invenčných študentov s pracoviskami Univerzity Komenského a ostatnými vysokými školami, aby sa v éteri vytvorila vzájomná efektívna spolupráca a informovanosť. Objem programu na začiatku vysielať predstavoval 3 hodiny denne (od 6.00 do 9.00). Študenti z rôznych vysokých škôl sa na jeho realizácii podieľali nielen moderátorsky, ale i technicky. Vysielač blok pod názvom *Vzducholod'* tvorili správy z Bratislavy, informácie o kultúrnych podujatiach, programy kín, poznámky na aktuálnu tému, fejtóny a reportážne vstupy z ulíc mesta alebo jedinečnej „drobnej“ udalosti. Nechýbali ani rozhovory s tvorivými ľuďmi so zmyslom pre humor a zveličenie. Okrem moderátorov boli účastníkmi vysielať prostredníctvom telefónnych liniek i poslucháči. Hovorené slovo dopĺňala sugestívna hudba. Zámerom autorov *Vzducholode* bolo nevtieravým, no netriviálnym spôsobom zobudiť, osloviť a mobilizovať poslucháča. V tomto prípade o úspechu ranného bloku rozhodovala najmä osobnosť moderátora (jeho pokojný, kultivovaný a zároveň prirodzený prejav) a výber hudby. Medzičasom sa vysielať *Rádia Zóna* rozšírilo na 12 hodín. Ranný informačný blok avizoval témy a hostí celého vysielať. Popri spravodajstve si poslucháči mohli vypočuť zaujímavé rozhovory s rôznymi osobnosťami kultúrneho života, úvahy, poznámky či fejtóny s puncom ľahkého humoru, irónie, obľúbené boli i telefonické súťaže alebo ankety. Svoje miesto vo vysielať si našla i literárna tvorba študentov, profily hudobných skupín a interpretov či recenzie filmov. Srdcom a intelektom *Rádia Zóna* bol *Univerzitný klub*. Informoval o zaujímavých tvorivých výkonoch na univerzite. Do klubu mali prístup nielen študenti a univerzitní pracovníci, ale aj nezávislé osobnosti, ktoré svoje myšlienky uskutočňovali osamelo, často s nekonvenčným prístupom, hudobníci, spisovatelia, psychoterapeuti. Vysielať *Rádia Zóna* poskytovalo mladým ľuďom priestor podeliť sa s ostatnými o svoje vedomosti, skúsenosti či zážitky. Prostredníctvom éteru sa tvorcovia programu snažili preniknúť do vedomia poslucháčov ako dynamická, svieža a inšpiratívna silueta ich každodennej rutiny.

Dvanásťhodinové vysielať však už nebolo možné zabezpečiť len vlastnou iniciatívou. Keďže univerzita nemohla byť zapísaná v obchodnom registri, nespĺňala podmienky na udelenie licencie, jej nositeľom sa stal RAGTIME, s. r. o., s podmienkou, že uvoľní vysielač čas pre rozhlasovú tvorbu katedry žurnalistiky. *Rádia Zóna* sa pre finančné problémy odmlčalo. Po polročnej prestávke, so zmenami vysielačieho času, programovej štruktúry a personálneho obsadenia začala katedra žurnalistiky opäť vysielať pod názvom *Štúdio Academica* – rozhlasové vysielať študentov katedry žurnalistiky. Práca študentov v *Štúdiu Academica* je súčasťou predmetu Mediálny ateliér počas zimného a letného semestra.

Štúdio Academica svojimi spravodajskými blokmi a publicistikou nezasahuje do politickej sféry, zameriava sa na činnosť a aktivity Univerzity Komenského a ďalších vysokých, príležitostne i stredných škôl. Sprostredkúva informácie o novej študijnej literatúre, internátoch, o kultúrnych a športových podujatiach, predstavuje talentovaných tvorivých študentov či absolventov.

V školskom roku 1994/95 a 1995/96 vysielanie *Štúdia Academica* pozostávalo z dvoch častí: v rannom informačnom bloku *Infózóna*, v čase od 9.00 do 10.00, moderátori odpovedali na otázky poslucháčov z oblasti právneho poradenstva a sociálnej sféry. Študenti spolupracovali s odborníkmi z vysokých škôl, ako aj z iných sfér spoločenského života. Súčasťou „ranej hodinky“ boli krátke informatívne rozhovory s hosťami v štúdiu, poznámky alebo komentáre týkajúce sa danej problematiky. Večerné vysielanie *Štúdia Academica* patrilo publicistike – *Univerzitnému klubu*. Klub ponúkal priestor na prezentáciu študentskej literárnej tvorby, besedy o aktuálnych problémoch akademickej i študentskej obce. Poslucháči mali možnosť dozvedieť sa zaujímavé fakty z histórie a súčasnosti katedrií, fakúlt i pracovísk Univerzity Komenského a iných vysokých škôl prostredníctvom pedagogických i vedeckých pracovníkov a študentov. Piliermi *Univerzitého klubu* zo žánrového hľadiska boli beseda a rozhovor. V oboch prípadoch je nevyhnutná precízna príprava moderátorov na vysielanie z vedomostnej i jazykovej stránky. *Univerzitný klub* mal v danom období túto štruktúru:

Pondelok: *Športová relácia* (zameraná najmä na netradičné športy).

Utorok: *Život jednej katedry* (hodina venovaná zaujímavým tvorivým výkonom na bratislavských vysokých školách).

Streda: *Mladá tvorba* (prezentácia literárnej tvorby študentov stredných a vysokých škôl).

Štvrtok: *Relácia zameraná na rôzne otázky každodenného života* – AIDS, narkómánia, Liga proti rakovine, škola hrou, systémy štúdia na vysokých školách v zahraničí, mladá móda, životný štýl a iné.

Piatok: *Talentárium* (predstavovanie talentovaných študentov vysokých a stredných škôl, ŠVOČ, hudobníci, speváci, literáti, športovci...).

Ranný informačný blok *Infózóna* i večerný publicistický *Univerzitný klub* sa vysielali naživo, denne okrem soboty a nedele. Fungovanie a kvalita *Štúdia Academica* záviseli od zodpovedného prístupu pedagógov a predovšetkým študentov.

V súčasnosti sa vysielacia štruktúra *Štúdia Academica* prispôsobila novej programovej skladbe rádia *Ragtime*, ktorá súvisí s prechodom rádia na novú frekvenciu – 106,3 MHz. *Štúdio Academica* denne, v čase 9.00 do 9.15, vysielala spravodajsko-informačný blok pod názvom *Infoservis Štúdia Academica*. Pripravujú a moderujú ho študenti 1. ročníka na katedre žurnalistiky Filozofickej fakulty UK. Ich činnosť pozostáva z dvoch etáp: prvá zahŕňa zbieranie informácií, ich úpravu a spracovanie (správa, oznámenie, pozvánka, avízo), druhá fáza je interpretácia textu. Snahou autorov ranného *Infoservisu* je oboznámiť mladých poslucháčov s aktuálnymi podujatiami, ktoré sa konajú počas dňa – pozvánky na rôzne prednášky, oznámenia o kultúrnych a spoločenských podujatiach, informácie o konkurzoch, športové akcie, prípadne i správy z niektorých významných udalostí na akademickej pôde. Pre študentov sú cenné informácie o študijnom voľne, imatrikuláciách, beaniách, plesoch, ale i akcie zamerané napr. na odber krvi, ktoré sa usporadúvajú na rôznych fakultách. *Infoservis Štúdia Academica* nezabúda ani na internáty, kde je sústredená väčšia časť

študujúcej mládeže. Okrem spravodajského bloku študenti katedry žurnalistiky pripravujú i publicistické relácie, ktoré sa vysielajú v pondelok, stredu, piatok a v sobotu, v čase od 19.00 do 19.30. Sú zamerané na monotematické publicistické rozhovory, besedy a rozhlasové montáže. Ich aktérmi sú osobnosti z rôznych oblastí spoločenského diania, talentovaní, úspešní študenti. Stredajšie vysielanie sa zaoberá špeciálne problematikou vysokých škôl, ich činnosťou a aktivitami, ponúka rozhovory a besedy s akademickými funkcionármi a so zástupcami študentských organizácií. *Štúdio Academica* sa takto snaží preklenúť informačné vákuum medzi študentmi a univerzitou, vzájomne prepájať jednotlivé fakulty – inšpirovať ich k spolupráci.

Z hľadiska profesijnej prípravy študentov katedry žurnalistiky je samostatné rozhlasové vysielanie optimálnou možnosťou pre cielavedomých, tvorivých mladých ľudí využiť svoje poznatky a schopnosti v prospech širšieho publika. Počas existencie vysielania je očividný rast rozhlasových tvorcov zo stránky tvorby programu i z hľadiska jazykovej a hlasovej realizácie.

S televíznou žurnalistikou majú poslucháči kontakt od druhého ročníka štúdia v rámci voliteľného predmetu Kapitoly z dejín televízie. V treťom ročníku si môžu voľiť podľa záujmu špecializáciu TLAČ A AGENTÚRA alebo ROZHLAS A TELEVÍZIA. Praktická príprava študentov na účinkovanie v televízii je súčasťou predmetu Moderovanie a Publicistika I, II. Jednou z charakteristických črt televízie je komunikácia od človeka k človeku – sprostredkovanie sociálnej informácie je spojené s jej personifikáciou. Divák vníma nielen obsah informácie, ale pozorne si všíma i ľudí, ktorí sa objavujú na obrazovke, predovšetkým tých, ktorým toto vystupovanie vyplýva z profesie. Práve Moderovanie poskytuje študentom možnosť vyskúšať si úlohu hlásateľa, moderátora či reportéra. Pod vedením PhDr. Vlasty Konečnej aplikujú zvukovú stránku a pohybovú zložku jazykových prejavov z teoretickej roviny do praktickej – pomocou televíznej techniky svoje vystúpenia zaznamenajú a následne analyzujú. Najskôr hodnotia zvukovú stránku jazykových prejavov: techniku reči, dýchanie, ortoepiu, artikulačné prvky a intonáciu. Súčasťou prezentácie ústnych prejavov v televízii sú i pohybové prostriedky reči. Pohyby môžu jazykový prejav stmelovať alebo ho nahrádzať, no často pôsobia na diváka rušivo. Študenti sa preto zaoberajú pohybmi tváre – mimikou, pohybmi rúk – gestikuláciou a pohybmi tela – plastikou. Každá z týchto zložiek pohybu má určitú vypovedaciu hodnotu, a preto zosúladenie zvukovej stránky prejavu a “vizuálnej reči“ predpokladá zodpovedajúce vedomosti, cit a zmysel pre mieru. Študenti, ktorí vidia na zázname svoje vystúpenie, sami posúdia, čo im ako divákovi prekáža, alebo naopak pôsobí prirodzene, nenútene, hodnotia adekvátnosť a účinnosť jednotlivých zvukových i pohybových prvkov jazykového prejavu. Pre profesionálnu prípravu vzhľadom na špecifickosť profesií (hlásateľ, moderátor, reportér) je dôležité aj psychologické hľadisko. Nie každý študent je predurčený prihovárať sa tisícim divákov. Ak má byť sprostredkovaná informácia účinná, je pre istých adresátov a isté situácie na obrazovke potrebné s rozvahou vyberať hlásateľov, moderátorov a reportérov. Na praktických cvičeniach sa študenti snažia zbaviť počiatočnej trémy pred kamerou, nadviazať kontakt s divákmi, vytvoriť atmosféru komunikatívnosti, podľa zámeru pôsobiť presvedčivo, no prirodzene, ale i pohotovo reagovať na nepredvídané situácie. Túto profesionálnu zdatnosť však nemožno nadobudnúť v plnej miere v umelých podmienkach, získava sa každodennou praxou.

Študenti, ktorí chcú osloviť divákov prostredníctvom svojich myšlienok stvárnených na obrazovke v rôznej žánrovej podobe, sa v rámci predmetu Publicistika za-

oberajú prácou na literárnej predlohe (tvorba námetov a scenárov) publicistických relácií. Táto činnosť predpokladá teoretické znalosti o náležitostiach televíznych žánrov a výrazových prostriedkov. Technická realizácia jednotlivých projektov však neumožňuje študentom ponúknuť svoje práce profesionálnym televíziám. Cieľom praktických cvičení nie je produkcia relácií (ako napr. na FAMU, VŠMU), ale hľadať rôzne spôsoby prezentácie sociálnej informácie, analyzovať tvorivé postupy, zhodnotiť, či sa zámer autora relácie (informovať, propagovať, upozorniť na problém a pod.) dostatočne odráža vo zvolenom žánri (publicistický rozhovor, profil, reportáž a i.).

Tlač a agentúry

Študenti katedry žurnalistiky pripravujú s mesačnou periodicitou (od novembra 1994) poslednú stranu spravodaja Univerzity Komenského *Naša univerzita* s názvom *Študentským perom*. Na jej tvorbe sa podieľajú poslucháči vyšších ročníkov (v rámci premetu Mediálny ateliér, ale i podľa individuálneho záujmu). Pod pedagogickým vedením doc. PhDr. Štefana Velasa, CSc., a redakčným – jeden zo študentov – ponúkajú možnosť vybrať si medzi fejtónmi, komentármi, krátkymi aktuálnymi postrehmi (v rubrike *Editorial*), správami z kultúrneho a študentského diania (v rubrike *Info-servis*), názormi študentov vysokých škôl na aktuálne problémy (rubrika *Naša anketá*) alebo karikatúrami a fotografiami. Frekventovaným žánrom je aj rozhovor s pedagógmi, univerzitnými pracovníkmi či študentmi. Na základe teoretických poznatkov o tvorbe novinárskych prejavov a celkov sa redakčný tím snaží o vytvorenie obsahu i žánrovo vyvázenej strany. Študenti – redaktori – si ľubovoľne zvolia tému a spôsob jej stvárnenia. Pozornosť sústreďujú predovšetkým na študentský život a problémy s ním súvisiace, mapujú aktivity študentského parlamentu, reagujú na aktuálne problémy spoločnosti. Na spoločných stretnutiach analyzujú jednotlivé útvary z obsahového hľadiska, hodnotia zvládnutie žánru a výber jazykových prostriedkov. Podieľajú sa i na technickej realizácii – rozhodujú o umiestnení jednotlivých útvarov na danej ploche, pomocou elektronického systému zalamovania vyrobia zrkadlo strany. Skupina študentov v tomto prípade tvorí akúsi malú redakciu – na tvorbe jednej strany *Našej univerzity* vytvorila osobitú organizáciu redakčnej práce a prejdú celým procesom redigovania.

Cieľom Mediálneho ateliéru je okrem vytvorenia súčasti univerzitného spravodaja i budovanie zodpovedného prístupu k práci, koležiality a novinárskej etiky.

Katedra žurnalistiky popri spolupráci s *Našou univerzitou* vydáva od konca roka 1993 i spravodajské elektronické noviny *Naše slová*. Vznikli vďaka myšlienke hostujúceho profesora Carletonskej univerzity v Ottawe Georga J. Frajkora založiť periodikum, ktoré by pravidelne informovalo o udalostiach na Slovensku našich krajanov, roztrúsených po celom svete. Najrýchlejšia cesta „našich slov“ bola prostredníctvom elektronickej pošty E-mail v rámci Internetu. Od januára 1994 vychádzajú *Naše slová* pod vedením PhDr. Svetlany Hlavčákovej, CSc. Autorsky ich pripravujú študenti tretieho ročníka, ktorí ovládajú anglický jazyk a osvojili si základné profesionálne návyky a zručnosti. Zabezpečujú vydávanie týchto dvojjazyčných novín (slovensko-anglických) v dvojtyždňovej periodicite. Na 15-tich až 20-tich stranách je sústredené aktuálne spravodajstvo z rôznych oblastí spoločenského, politického a kultúrneho diania, nechýbajú informácie z ekonomiky, vedy, techniky a športu. Noviny

neobchádzajú ani sociálnu sféru, problematiku školstva a zdravotníctva. Každé číslo uzatvára blok krátkych správ – drobníčiek. Autori elektronických novín poskytujú priestor i názorom čitateľov – reagujú na ich poznámky, pripomienky, kritiku alebo konštruktívne návrhy.

Pri tvorbe spravodajských blokov sa autori snažia dodržiavať hlavné zásady spravodajstva. Keďže sprostredkujú informácie o Slovensku odberateľom v zahraničí, udalosti nekomentujú, nepresadzujú subjektívne názory, ich cieľom je objektívne a nestranné stvárniť udalosti a fakty. Vyhybajú sa zložitým vetným konštrukciám, ktoré znižujú zrozumiteľnosť a účinnosť samotnej správy. Základom kvalitného spravodajstva je i jeho presnosť v uvádzaní údajov, mien, v názvoch miest, inštitúcií a pod. Overovanie faktov patrí k profesionálnej cti každého redaktora. Práca autorov je o to náročnejšia, že slovenský text prekladajú do angličtiny.

O tom, že práca študentov nevychádza nazmar, svedčí i značný záujem o elektronické noviny zo strany odberateľov z USA, Kanady, Veľkej Británie, zo Švajčiarska a Švédska. Medzi stálych abonentov patria i slovenskí lektori, stážisti či študenti. *Naše slová* sú pre nich často jediným informátorom o domacom dianí. Čo znamenajú *Naše slová* pre samotných autorov? Podľa slov PhDr. Svetlany Hlavčákovej, CSc., „praktická spravodajská činnosť učí poslucháčov orientovať sa v zložitostiach spoločensko-politickej reality, hľadať a nachádzať podstatu faktov, vidieť ich v súvislostiach, v historicko-spoločenskom kontexte, a súčasne sa presne, jadrne, stručne a pritom zrozumiteľne vyjadrovať. Konkrétna práca im ukazuje rozdiel medzi tým, čo chceli dosiahnuť, a tým, čo sa im v skutočnosti podarilo. Hodnotenie výsledného produktu, ako aj ohlasy a pripomienky abonentov im na druhej strane ponúkajú vysvetlenie, v čom (kde) tieto rozdiely vznikajú. Dnes už dávno neplatí, že ak niekoho hodia do vody, a on sa neutopí, je dobrým plavcom“.

Za spoluprácu ďakujem PhDr. Kataríne Štefánikovej, PhDr. Danici Hlinkovej, PhDr. Svetlane Hlavčákovej, CSc., a PhDr. Vlaste Konečnej.

Adresa autorky: Mgr. Katarína Beňadiková, Rock FM Rádio, Mýtna 1, 817 90 Bratislava

Training at the Department of Journalism

Katarína Beňadiková

Key words: University radio – Radio Zóna – Studio Academica – media workshop – electronic newspaper – Naše slová (Our Words) – Naša Univerzita (Our University)

This article informs in detail how the training for various journalistic activities is organised at the Department of Journalism (Faculty of Art, Comenius University). This training allows the participants to familiarise themselves with complicated social and political situations, to look for and to

find the essence of facts, to see these facts in their mutual relation, in their historical and social context and, at the same time, to express themselves exactly, briefly and intelligibly. The aim of the training is to put a theory into practice.